

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ¹

Міщенко Володимир Іванович

*доктор економічних наук, професор,
завідувач сектору цифрової економіки,*

*Державна установа «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»*

Широке використання цифрових технологій стало ключовим фактором функціонування сучасних економічних систем більшості країн світу, які розвиваються на основі заміни традиційних моделей цифровими. Разом з тим, розроблення, впровадження і використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій може наражати органи влади, суб'єктів господарювання та окремих громадян на кіберзагрози та інформаційні ризики, які потенційно можуть завдавати значних фінансових, репутаційних, юридичних і моральних збитків [1, с. 286].

Тому завдання урядів і державних регуляторів цифрового ринку полягають у забезпеченні ефективної політичної підтримки процесів цифровізації та розробленні дієвих механізмів протидії цифровим загрозам і ризикам шляхом запровадження нових методів та інструментів регулювання, контролю, нагляду та управління з метою протидії кіберризикам і підтримки національно укоріненої стійкості та безпеки економічного розвитку своїх країн на основі реалізації фундаментальних засад цифрового суверенітету [2, с. 11; 3, с. 77].

Головними напрямками розв'язання цієї проблеми є недопущення технологічного відставання країн в освоєнні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та впровадженні їх у всі сфери суспільного життя, забезпечення високого рівня цифрового суверенітету та конкурентоспроможності [4, с. 46].

За даними Організації економічного співробітництва та розвитку, яка у 2019 р. прийняла перший міжнародний стандарт «Принципи штучного інтелекту», значна кількість країн світу розробила відповідні національні документи щодо етики використання штучного інтелекту, в яких відображено основні принципи етичного, надійного та відповідального управління, а також необхідність запровадження

¹ Стаття виконана в рамках наукового проекту «Формування засад національно укоріненої стійкості та безпеки економічного розвитку України в умовах гібридної системи «мир-війна». Етап 2. «Обґрунтування механізмів практичного забезпечення економічної стійкості та безпеки на засадах національної укоріненості економічного розвитку» (номер держреєстрації 0124U001680).

державного регулювання використання цифрових технологій та залучення до цього процесу широкого кола розробників, користувачів і зацікавлених сторін [5].

Найбільш активно над розробкою етичних принципів управління цифровими технологіями працюють уряди Австралії, Великобританії, Європейського Союзу, Канади, Сполучених Штатів Америки, Китаю, Південної Кореї, Сінгапуру, Японії та інших країн [6, с. 39].

Однак, як свідчить проведений аналіз, такі документи мають рекомендаційний характер, а прийняття відповідних принципів підприємствами та установами є добровільним і ґрунтується на саморегулюванні. Тому можна зробити висновок про те, що уряди та регулятори цифрового ринку окремих країн ще не повною мірою усвідомлюють важливість етичного та відповідального управління впровадженням і використанням цифрових технологій для забезпечення національно укоріненої стійкості та безпеки розвитку своїх економік, а також постійної підтримки цифрового суверенітету та міжнародної конкурентоспроможності [7, с. 148].

Така ситуація, на наш погляд, обумовлює необхідність встановлення чітких норм, правил і стандартів, які регулюють відносини між постачальниками, провайдерами та споживачами цифрових технологій, а також запровадження дієвих механізмів державного регулювання процесів їх розробки та впровадження.

У науковій літературі ця проблема обговорюється достатньо активно. Переважна більшість дослідників наполягають на розробленні спільної для всіх країн універсальної системи норм, правил і стандартів. Однак, за такого космополітичного підходу до регулювання використання цифрових технологій складно врахувати національні особливості, культурні, релігійні цінності тощо значних груп населення, що суперечить принципам інклюзивності, різноманіття, свободи та недискримінації [8, с. 157; 9, с. 114; 10, с. 35].

На наш погляд, оптимальним варіантом розв'язання цієї проблеми може бути розроблення міжнародними організаціями та урядами окремих країн міжнародних етичних правил, технічних стандартів і нормативно-правових актів у сфері регулювання використання цифрових технологій та їх імплементація у національне законодавство з метою створення безпечних умов для функціонування та спільного використання великих відкритих цифрових екосистем. Реалізація такого підходу дозволить країнам зберегти свій цифровий суверенітет, не допустити технологічного відставання і посилити конкурентоспроможність національної економіки.

До основних принципів розроблення та реалізації вітчизняного законодавства та нормативно-правової бази щодо регулювання та управління процесами використання сучасних інформаційно-

комунікаційних технологій, на наш погляд, доцільно віднести: 1) цілісну та комплексну характеристику процесів розроблення, тестування, впровадження та практичної експлуатації користувачами цифрових технологій; 2) відповідальність ІТ-компаній, провайдерів та інших учасників цифрових екосистем за фінансові та матеріальні збитки або моральні чи репутаційні втрати користувачів у разі неправильного функціонування цифрових систем і технологій; 3) надійний захист даних на основі визначення чітких умов їх зберігання, обігу та використання; 4) етичність функціонування цифрових екосистем з урахуванням людських цінностей, прав і свобод громадян; 5) безпечність використання цифрових технологій та можливість убезпечення від кіберзагроз і цифрових та інформаційних ризиків [6, с. 42; 11, с. 68; 12, с. 109].

Ґрунтуючись на цих принципах, можна зробити висновок про те, що для умов повоєнного відновлення та реконструкції економіки України найбільш актуальним і перспективним напрямом забезпечення високого рівня технологічного розвитку на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій повинно бути формування чіткої нормативно-правової визначеності на основі розроблення національного законодавства з орієнтацією на відповідне законодавство ЄС, використання його правил, умов і стандартів у сфері регулювання, контролю, нагляду та управління процесами розроблення, впровадження і етичного, надійного та відповідального використання сучасних цифрових технологій, а також забезпечення високого рівня цифрового суверенітету і конкурентоспроможності економіки.

Запропоновані принципи та методологічні підходи можуть бути використані органами державної влади при організації регулювання, контролю, нагляду та управління процесами проектування, впровадження та етичного і відповідального використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою реалізації ефективних механізмів забезпечення стійкості та безпеки економічного розвитку, цифрового суверенітету та конкурентоспроможності.

Подальші дослідження цієї проблеми можуть бути зосереджені на обґрунтуванні конкретних механізмів організації державного регулювання та реалізації системи заходів щодо контролю за процесами впровадження і використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій шляхом поєднання етичних принципів і нормативно-правових засад, а також формування відповідних інституційних передумов і структур.

Список використаних джерел:

1. Буковинський С.А. та ін. Банківська система України на шляху євроінтеграції / за ред. С.А. Буковинського. Київ : ЦНД НБУ, 2015. 496 с.

2. Науменкова С., Міщенко С. Фінансові інструменти забезпечення від політичних ризиків у проектному фінансуванні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2016. № 10. С. 6–17.
3. Міщенко В.І., Міщенко С.В. Маркетинг цифрових інновацій на ринку банківських послуг. *Фінансовий простір*. 2018. № 1 (29). С. 75–79.
4. Mishchenko S., Naumenkova S., Mishchenko V., Ivanov V., Lysenko R. Growing discoordination between monetary and fiscal policies in Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2019. № 14 (2). P. 40–49. DOI: [https://doi.org/10.21511/bbs.14\(2\).2019.04](https://doi.org/10.21511/bbs.14(2).2019.04)
5. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence. OECD. 2019. URL: <https://oecd.ai/en/assets/files/OECD-LEGAL-0449-en.pdf>
6. Міщенко В.І. Механізми регулювання обміну даними. *Причорноморські економічні студії*. 2022. № 75. С. 37–45. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.75-6>
7. Дзюблюк О.В. та ін. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності. Тернопіль, 2017. 298 с.
8. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України : наукова доповідь. ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Київ. 2022. 305 с.
9. Міщенко В.І., Науменкова С.В., Міщенко С.В. Ефективність функціонування процентного каналу монетарної трансмісії в Україні. *Бізнес-навігатор*. 2021. № 4. С. 111–117. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.65-19>
10. Гриценко А.А. Інформаційно-цифровий етап розвитку соціально-економічних систем. *Економіка України*. 2022. № 1. С. 29–46.
11. Міщенко В.І. Управління кібербезпекою в системі забезпечення національно укоріненної стійкості економічного розвитку. *Економічна теорія*. 2023. № 1. С. 47–72. DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2023.01.047>
12. Науменкова С.В., Міщенко С.В. Цифрова фінансова інклюзія для досягнення Цілей сталого розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2023. № 1. С. 102–112.